

Nr 158.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror; given Stockholms slott den 14 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet fråga om *tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror.*

Enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror — som utfärdats i enlighet med riksdagens skrivelse den 2 juni 1943 (nr 266; jfr prop. nr 200) — skall under vissa förutsättningar ersättning i form av livränta utgå till de tidigare enskilda tobaksimportörerna och deras anställda samt tobaksagenterna.

I 9 § stadgas sålunda, att *grossistimportör*, som bedrivit sin rörelse sedan den 1 januari 1937 och som personligen handhaft den omedelbara ledningen av rörelsen, äger erhålla ersättning för förlorad näringsverksamhet i form av livränta. Till grund för beräkningen därav skall läggas den beräknade årslön till affärsledaren, som den s. k. tobakskommissionen, vilken tillsatts bland annat för bestämmandet av sådan ersättning, varom här är fråga, efter jämförelse med företag av liknande omfattning prövar skäligt fastställa, dock högst 10 000 kronor. Livränta skall till den, som under minst 20 år bedrivit importverksamhet, utgå med sex tiondelar av sålunda fastställd ledarlön samt till den, som icke uppnått 20 verksamhetsår, med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Hos tobaksimportör stadigvarande *anställd* person, som till följd av importmonopolets införande mist sin anställning, äger, jämlikt 11 §, erhålla ersättning under följande villkor, nämligen

a) att han vid monolets ikraftträdande var svensk medborgare samt uppnått 21 års ålder,

b) att hans inkomst av arbetet under de fem närmaste kalenderåren före monolets ikraftträdande uteslutande eller till väsentlig del härflutit av anställning hos tobaksimportör, samt

c) att han icke erhållit och icke kunnat erhålla likvärdig anställning i statens tjänst eller hos monolets utöware. — Ersättningen skall till den, som vid importmonopolets ikraftträdande uppnått minst 45 års ålder, utgå i form av livränta och till övriga anställda i form av inkomstersättning. Livräntan respektive inkomstersättningen är fastställd på grundval av ersättningstagarens medelårsinkomst, varmed förstås medeltalet av den vederbörligen styrkta årsinkomst, som åtnjutits i den mistade anställningen åren 1938 och 1939, dock att, därest sagda medeltal överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp icke medräknats. Livränta skall till den, som under minst 20 år innehaft anställning hos tobaksimportör, utgå med sex tiondelar av medelårsinkomsten samt till den, som icke uppnått 20 anställningsår, med ett i förhållande till anställningstidens längd nedsatt belopp. Om ersättningstagare på grund av sin anställning beretts pension, skall livräntan minskas med pensionens belopp.

Enligt 13 § äger *tobaksagent*, varmed förstås envar, som yrkesmässigt för utländsk fabrikants räkning verkat för avsättning inom riket av importerade tobaksvaror och som bedrivit sin verksamhet sedan den 1 januari 1937 och i medeltal för de mellan den 31 december 1934 och den 1 januari 1940 fallande verksamhetsåren genom agenturen erhållit minst en tiondel av sin hela inkomst av förvärvsverksamhet, uppbära livränta, om han vid importmonopolets ikraftträdande nedlagt sin verksamhet som tobaksagent. Till grund för beräkningen av livräntan skall läggas medelårsinkomsten av tobaksagenturen under de verksamhetsår, som nyss nämnts, dock att, därest medelårsinkomsten överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp ej medräknas. Livräntan skall till den, som under minst 20 år bedrivit verksamhet som tobaksagent, utgå med sex tiondelar av den sålunda fastställda

medelårsinkomsten samt till den, som icke uppnått 20 verksamhetsår, med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Bestämmandet av de ersättningar, som enligt förordningen skola utgå, anförtroddes åt en för riket gemensam kommission (tobakskommissionen) med viss i förordningen angiven sammansättning. Kommissionens verksamhet har numera upphört.

Den 22 juni 1943 träffades mellan svenska staten, å ena, samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, å andra sidan, ett avtal, varigenom tobaksmonopolet bl. a. förband sig att till de inom tobaksbranschen sysselsatta personer, som avses i förordningen, utgiva de ersättningar, som fastställts av kommissionen.

Motiven till de nu berörda ersättningsreglerna återfinnas främst i det betänkande rörande reglering av import- och detaljhandeln med tobaksvaror (SOU 1940: 34), som den 16 december 1940 avgavs av tillkallade sakkunniga (1938 års tobakshandelsutredning). Utredningsmännen ha i ersättningsfrågan uttalat bland annat att ersättningarna med hänsyn till vad som upplysts rörande de anställdas i allmänhet anmärkningsvärt låga lönenivå borde tillmätas efter jämförelsevis generösa grunder, då risk eljest i åtskilliga fall syntes föreligga att existensminimum underskredes, samt understrukit, att några direkta jämförelser med gängse grunder för pensionering icke borde anställas. Det syntes utredningsmännen nämligen vara en klar principiell skillnad på det fall, att en person vid fastställd avgångsålder, eller på grund av sjukdom dessförinnan, pensionerades enligt de med anställningen förbundna pensionsvillkoren eller därmed jämförliga grunder, och det fall, att staten förbjöde en förut lovlig näring och därmed på en gång berövade en hel kår dess levebröd.

År 1946 gjordes till chefen för finansdepartementet en framställning om dyrtidstillägg å de livräntor, som utgingo till vissa förutvarande inom tobaksengrosimporten anställda personer, nämligen dem, som den 1 juli 1943 uppnått 50 års ålder. I framställningen, vilken var undertecknad av ombudsmannen Hj. Lindberg, tidigare ledamot av den kommission, som ovan omtalats, anfördes bl. a. följande:

I 1938 års tobakshandelsutredning föreslogs, att livräntan till inom branschen anställda personer skulle utgå med tre fjärdedelar (= 75 %) av vederbörandes medelårsinkomst från åren 1938 och 1939, vilken livränta statsmakterna dock senare sänkte till 60 procent av samma medelårsinkomst.

Häremot är emellertid inte så mycket att invända som desto mer mot den omständigheten, att något indextillägg ej förordnats att av 1943 års ersättningskommission inräknas i livräntorna, vilka alltså rätt och slätt uträknades på vederbörandes medelårsinkomster från åren 1938 och 1939. Som dessa därtill, i synnerhet för de äldre personerna, i regel voro anmärkningsvärt låga, blevo följaktligen deras livräntor oproporionerligt små.

Såsom ledamot i 1943 års kommission för bestämmande av ersättning åt tobaksimportörer m. fl. hörde jag också därinom det allmänna omdömet om de utdömda ersättningarna uttalas, att den s. k. inkomstersättningen, till personer i åldern 35 t. o. m. 44 år, tillmätts efter betydligt högre och generösare grunder än livränteersättningen, särskilt till de äldre personerna.

Då härtill kommer, att kronans värde sedan åren 1938 och 1939 nedgått cirka 33 procent, ha dessa förut knappa livräntor följaktligen nu minskats med cirka en tredjedel av sina beräknade grundvärden, varför det nu skulle erfordras ett cirka 50 procents dyrtidstillägg för att återställa dem i 1939 års värde.

Framställningen utmynnade i en begäran, att ett med hänsyn till berörda förhållanden lämpligt avvägt dyrtidstillägg måtte tillerkännas förenämnda personer.

Statskontoret avstyrkte, under åberopande av vad styrelsen för tobaksmonopolet i avgivet yttrande anfört, bifall till den gjorda framställningen. I nämnda yttrande hade styrelsen, med hänsyn till att statsmakterna så sent som i juli 1943 fastställt grunderna för bestämmandet av ifrågavarande livräntor och levnadskostnadsindex sedan dess icke undergått någon väsentlig förändring, icke funnit bärande skäl föreligga för beviljande av dyrtidskompensation å dessa livräntor. — Framställningen lämnades av Kungl. Maj:t utan bifall.

År 1950 upptogs förevarande spörsmål i riksdagen genom en motion (II: 58) av herr von Friesen, vari hemställdes om ett lämpligt avvägt dyrtidstillägg — förslagsvis tio procent — å livräntorna till de förutvarande inom tobaksgrosimporten anställda personer, vilka den 1 juli 1949 fyllt 56 år. — Styrelsen för tobaksmonopolet bereddes tillfälle yttra sig över motionen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 24) över motionen erinrade andra lagutskottet om tobakshandelsutredningens uttalande, att livräntorna borde tillmätas efter jämförelsevis generösa grunder. Ehuru livräntorna sedermera i 1943 års proposition nedsatts att utgå med lägre belopp än vad utredningen föreslagit, liksom å andra sidan åldern för erhållande av livränta sänkts från 50 till 45 år, hade sammansatta bevillnings- och första lagutskottet, som utlät sig över propositionen, funnit att livräntetagarnas berättigade intressen blivit väl tillgodosedda genom de föreslagna ersättningsreglerna. Föredragande departementschefens uttalande i detta sammanhang, att regleringen av tobaksimporten obestriddligen i viss mån kommit att framstå såsom en social angelägenhet, syntes andra lagutskottet också utgöra ett vittnesbörd om att statsmakterna genom de gällande ersättningsreglerna velat tillförsäkra den berörda personalen nödiga existensvillkor. Av förarbetena till förordningen framgick ej annat än att de fastställda livräntorna skulle vara definitiva. Endast inträdet av förhållanden, som i väsentlig grad voro ägnade att rubba värdet av livräntorna, torde enligt utskottet föranleda en jämkning av dessa.

Enligt utskottets uppfattning hade emellertid till följd av den stegring som levnadskostnaderna undergått från tiden för importmonopolets införande till år 1949 livräntorna otvivelaktigt i motsvarande mån förlorat i värde. Utskottet ansåg sig emellertid icke kunna i detta sammanhang tillstyrka, att åtgärder vidtogos för att tillförsäkra nu ifrågavarande kategori livräntetagare dyrtidstillägg. Utskottet förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet och, om så ansågs påkallat, över-

vägde möjligheterna att med monopolet träffa överenskommelse rörande en höjning av ersättningsnivån för ifrågavarande personer.

Frågan om dyrtidstillägg å livräntor till viss inom tobaksengrosimporten tidigare anställd personal upptogs åter av Hj. Lindberg i en den 21 april 1950 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift, som i huvudsak anslöt sig till förenämnda framställning av år 1946. Statskontoret avstyrkte — under åberopande av vad andra lagutskottet anfört i sitt förenämnda av riksdagen godkända utlåtande — bifall till den gjorda framställningen. Kungl. Maj:t fann genom beslut den 3 november 1950 framställningen icke i dåvarande läge föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en den 21 april 1951 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift, har Hj. Lindberg på anförda skäl hemställt om dyrtidstillägg å livräntor till ifrågavarande inom tobaksengrosimporten tidigare anställda personer.

Styrelsen för tobaksmonopolet, som den 29 maj 1951 avgivit infordrat utlåtande i ärendet, har framhållit att — med hänsyn till att levnadskostnaderna enligt 1935 års rensade indexserie stigit från 152 i juni 1943 till 188 i mars 1951, d. v. s. med 36 enheter eller med ca 24 procent — sådana förhållanden numera torde ha inträtt, som kunna motivera en jämkning av ifrågavarande livräntor. Enligt styrelsens mening föreligger därvid icke skäl att undantaga de livräntor, som tillerkänts grossistimportörer och tobaksagenter. För närvarande utgå livräntor till 57 anställda med ett årligt belopp av 158 000 kronor, 13 grossistimportörer med ett årligt belopp av 43 000 kronor och 5 tobaksagenter med ett årligt belopp av 4 000 kronor. Styrelsen har icke något att erinra mot att samtliga de personer, som enligt förordningen den 11 juni 1943 uppbära livräntor, tillerkännas ett tillägg å livräntorna med 24 procent att utgå från och med den 1 juli 1951. Styrelsen är för sin del beredd att ikläda tobaksmonopolet kostnaderna för ett dylikt tillägg, därest det icke skulle förefinnas någon erinran däremot från Kungl. Maj:ts sida.

Jämväl statskontoret har i infordrat utlåtande den 26 juni 1951 förklarat sig med hänsyn till den stegring av levnadskostnaderna som numera inträtt icke vilja motsätta sig, att förevarande framställning vinner tillmötesgående på sätt styrelsen för tobaksmonopolet förordat.

Departementschefen.

Såsom inledningsvis nämnts, utgår enligt förordningen den 11 juni 1943 under vissa förutsättningar ersättning i form av livränta till de tidigare inom tobakshandeln sysselsatta grossistimportörerna och deras anställda samt tobaksagenterna. Å dessa livräntor beräknas ej dyrtidstillägg. Av förarbetena till nämnda förordning synes ej annat framgå än att de fastställda ersättningarna skola vara definitiva. Med hänsyn till omständigheterna vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror och till att levnadskostnaderna sedan år 1950, då frågan om tillägg på nämnda ersättningar behandlades av riksdagen, ytterligare stegrats finner jag mig dock böra framlägga förslag till riksdagen om visst tillägg till dessa ersättningar. I likhet

med tobaksmonopolet och statskontoret förordar jag att tillägget utgår såväl till de förutvarande anställda inom tobaksimporten som till grossist-importörerna och agenterna. Tillägget synes böra beräknas efter avrundat 25 procent av nuvarande årliga ersättningar samt utgå från och med den 1 juli 1952.

Enligt vad jag under hand inhämtat från tobaksmonopolet komma för närvarande 74 livräntetagare i åtnjutande av ifrågavarande tillägg. Kostnaderna härför beräknas till i runt tal 50 000 kronor per år. I likhet med vad som gäller beträffande livräntorna bör lämpligen gäldandet av det föreslagna tillägget åvila tobaksmonopolet. Styrelsen för tobaksmonopolet har även förklarat sig beredd att ikläda monopolet kostnaderna härför.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av tillägg å de livräntor, som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, i enlighet med av mig i det föregående angivna grunder.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Nils Fjellander.